

Urbana poljoprivreda u Zagrebu: Certificiranje poljoprivrednih proizvođača, nabava 15% ekoloških poljoprivrednih proizvoda za osnovne škole

 dobarzivot.net/urbana-poljoprivreda-u-zagrebu-certificiranje-poljoprivrednih-proizvodaca-nabava-15-ekoloskih-poljoprivrednih-proizvoda-za-osnovne-skole/

O urbanoj poljoprivredi i urbanoj prehrani u Gradu Zagrebu razgovarali smo s agronomkinjom Vlastom Ranogajec, pomoćnicom pročelnice u Sektoru za poljoprivredu, šumarstvo i lovstvo grada Zagreba.

U cijelom je svijetu u trendu urbana poljoprivreda, kojom se povećava otpornost gradova na nesigurnost u opskrbi hranom. Kako se urbana poljoprivreda razvija u Gradu Zagrebu?

U Zagrebu provodimo projekt Gradski vrtovi u okviru kojeg je na 23,5 hektara zemljišta pogodnog za poljoprivrednu proizvodnju koje je u vlasništvu grada Zagreba оформljeno 2178 vrtnih parcela veličine 50 kvadrata za uzgoj povrća i cvijeća. U projektu Gradski vrtovi surađujemo s Agronomskim fakultetom koji je ujedno i korisnik jedne od parcela na Gradskom vrtu Mandlova. Prema njihovoj informaciji količina proizvedenog povrća u sezoni na 50 četvornih metara, uz pravilni raspored kultura, dovoljna je za potrebe četveročlane obitelji.

Gradski vrtovi nalaze se na 15 lokacija u Zagrebu. Tako u Novom Zagrebu imamo vrtove na šest lokacija, u Sesvetama na tri lokacije, jedna je u Trnju i dvije u Stenjevcu. Vrt u Stenjevcu kod ulice Medpotok, mora se radi širenja ulica preseliti, pa za to pripremamo novu lokaciju na Savskoj opatovini. U prvoj ćemo fazi tamo urediti novu površinu na 1,1 hektar, s oko 110 vrtnih parcela. Zagreb ima i zajednički voćnjak koji je uređen u prosincu 2022. godine u Podbrežju, na površini nešto većoj od pola hektara. U tijeku je realizacija

zajedničkog voćnjaka u Dubravi u naselju Novo Brestje. U Sesvetama je na području bivše tvornice Sljeme 2021. godine uređen Terapijski vrt za osobe s invaliditetom i poteškoćama u razvoju.

Vrtne parcele na Gradskim vrtovima dodjeljuju se bez naknade stanovnicima Zagreba na dvije godine uz mogućnost produljenja, uzimajući u obzir socijalne kriterije na način da prednost ostvaruju domaćinstva s manjim prihodima, nezaposleni, hrvatski branitelji, umirovljenici i mnogobrojna kućanstva.

Grad u sklopu svojih programskih ciljeva financira i rad udruga u području poljoprivrede. Prioriteti su jačanje znanja i svijesti mladih za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom u eko-održivom inovativnom sustavu gospodarenja i jačanje svijesti javnosti o značenju i vrijednosti poljoprivrede te vrijednosti konzumiranja kvalitetne, sigurne, lokalno proizvedene hrane. Ove godine se financira osam projekata udruga, među kojima su urbano vrtlarenje s djecom, pčelarska škola, osnivanje biodinamičkog vrta, radionice o korištenju zdravih namirnica...

Vlasta Ranogajec na Adventu / Fotografija: privatna arhiva

Za razliku od drugih velikih gradova koji razvijaju urbanu poljoprivredu, primjerice Pariza, New Yorka, Ljubljane, Beča... u Zagrebu nije dozvoljeno urbano pčelarenje. Zašto?

Ne volim kad silom hoćemo preslikati kako je u Parizu ili Ljubljani. Svako postupanje trebate staviti u kontekst propisa koji postoje u Hrvatskoj. Kad govorimo o urbanom pčelarenju koje je postalo stalna tema i stalno nas svi za to pitaju, na snazi je Pravilnik o držanju pčela i katastru pčelinje paše iz 2018. godine, iako je u međuvremenu donesen novi Zakon o uzgoju domaćih životinja. U tom pravilniku piše da nije dopušteno postaviti pčelinjak na udaljenosti manjoj od 500 metara od proizvođačkih i prerađivačkih pogona i turističkih objekata tijekom turističke sezone. U urbanom dijelu Zagreba teško je pronaći prostor koji može poštivati ovakvu odredbu. To bi primjerice značilo da ne smijemo staviti košnice na krov Gradske uprave Zagreba. Ovim problemom se dosta bavimo i odlučili smo da pokrenuti inicijativu za izmjenu tog propisa. Iako je Ministarstvo poljoprivrede šumarstva i ribarstva još prije nekoliko godina u javno savjetovanje poslalo novi pravilnik, on nažalost do danas nije donesen nego je na snazi stari. U edukativne svrhe košnice se i sada mogu postavljati u zoni u kojoj je to zabranjeno Naredbom o određivanju područja Grada Zagreba na kojima se dopušta držanje domaćih životinja u gospodarske svrhe. One su u edukativne svrhe postavljene primjerice na Agronomskom i Veterinarskom fakultetu, u Tehničkom muzeju, u Zoološkom vrtu.

Također, cilj nam je unutar urbanog dijela grada očuvati solitarne pčele koje su jednako tako dobri oprašivači kao i medonosne pčele samo ne donose med, a imamo i druge nemedonosne oprašivače. Stoga potičemo udruge koje na raznim gradskim lokacijama postavljaju tzv. hotele za kukce, a ove se godine u Zagrebu na više lokacije provodi projekt rjeđe košnje livada, primjerice u Maksimiru, na Savskom nasipu, Ribnjaku....

Pčelarska škola na edukativnom pčelinjaku na Savskoj opatovini u Zagrebu / Foto: Snježana Ivić Gerovac

U drugim gradovima se sve više pojavljuju i urbani vrtovi odnosno farme na krovovima zgrada.

Zeleni krovovi su sada svakako aktualni, ali uz to je vezano pitanje kako je sagrađena neka zgrada i gdje se nalazi. To su stvari kojima se bavi i novi GUP i vjerujem da će u budućnosti i u Zagrebu biti više zelenih krovova. Ono što nam je u Zagrebu daleko aktualnije i u što ulažemo najveće napore je da se iskoristi svo poljoprivredno zemljište na području Grada Zagreba, i gradsko i privatno, koje je sada zapušteno.

Berba salate na Gradskom vrtu Mandlova u Zagrebu / Izvor: Zagreb.hr

U Zelenom izvješću za 2023. Grad Zagreb je među rijetkim područjima u Hrvatskoj koje bilježi rast broja poljoprivrednih proizvođača – za 0,5%. Prati li to i povećanje u proizvodnji hrane na području Zagreba?

Krajem 2023. brojimo 6478 poljoprivrednih proizvođača, a od toga je 6023 obiteljskih gospodarstava. Onih malih samodostatnih je 1880, a komercijalnih, s više od 3000 eura ekonomske veličine, je 4143. Teško je reći da li povećani broj upisanih poljoprivrednika govori o tome da je došlo do povećanja poljoprivredne proizvodnje. Naime, kriterij za upis u Upisnik poljoprivrednika odnosno Upisnik OPG-a je sjedište ili prebivalište u Zagrebu, a poljoprivredna proizvodnja može biti pokrenuta bilo gdje u Hrvatskoj. To je specifičnost Grada Zagreba.

Mi znamo kolike se površine obrađuju u Zagrebu – samo ratarska proizvodnja je na oko 3,5 tisuća hektara. Najzastupljenije su žitarice poput ječma, pšenice i zobi, te okopavine poput kukuruza i soje. Naime, Grad Zagreb čine naselje Zagreb, Sesvete i još 68 naselja oko Zagreba. Tih 68 naselja čine ruralni prostor Grada Zagreba, dominantno u Brezovici i na području Sesveta. Tu se zapravo odvija i najveći dio zagrebačke poljoprivredne proizvodnje. Primjerice, jagode imamo na površini od 61 hektara. Prije 20-tak godina Grad Zagreb je bio prvi u cijeloj Hrvatskoj u kojem se poljoprivrednike podučavalo i poticalo da se počnu baviti proizvodnjom jagoda, jer je riječ o dohodovnoj kulturi na maloj površini. Tada smo imali više od 25% ukupne proizvodnje jagoda u Hrvatskoj. U međuvremenu se uzgoj jagoda proširio po Hrvatskoj pa je naš udio opao. Ali od Grada Zagreba je to sve skupa zapravo krenulo.

Prema podacima Agencije za plaćanje imamo voćarske kulture na površini od 308 hektara. Najzastupljenije kulture su lijeska na 49 hektara i jagoda na 61 hektaru. Jabuka se uzgaja na 14 hektara i trešnja na 9,4 hektara. Vinogradarska proizvodnja zauzima površinu od oko 40 hektara. Još uvijek imamo i značajan broj evidentiranih farmi – 2399 po stanju u Jedinstvenom registru domaćih životinja na dan 3. 5. 2024. Dominantno se još uvijek uzgajaju svinje, imamo ih 2742 komada, a uz to imamo i goveda 2149 i ovaca 1475 komada. Povrće se uzgaja na 484 hektara. Najzastupljenije kulture su grah, salata i krumpir. Imamo i 566 pčelara koji su prijavili 22 000 pčelinjih zajednica. Cvjećari proizvode balkonsko i vrtno cvijeće na nešto manje od 3 hektara. Imamo i 260 ekoloških poljoprivrednih gospodarstava, na ukupnoj površini 2 500 hektara širom Hrvatske. Od toga se 162 hektara nalaze baš na području grada.

Na terapijskom vrtu u Sesvetama / Izvor: FB Udruge CeDePe

Grad Zagreb je najveći potrošač hrane u Hrvatskoj. Većinom voćem i povrćem, kao i drugim proizvodima, opskrbljuju vas poljoprivrednici iz Zagrebačke županije. Pomažete li njihovu proizvodnju?

Činjenica je da su Grad Zagreb i Zagrebačka županija, koja je naš zeleni prsten, neminovno i bez obzira na administrativnu podjelu županija upućeni jedna na drugu kad je u pitanju poljoprivredna proizvodnja. Prema podacima Tržnica Zagreb od 900 poljoprivrednih proizvođača koji prodaju svoje proizvode na gradskim tržnicama, najviše ih dolazi iz Zagrebačke županije, njih 368, a iz Grada Zagreba ih je 252.

Zbog toga smo prošle godine sklopili novi Sporazum o suradnji na području razvoja poljoprivrede i ruralnog prostora. Također, ovih dana u Gradu Zagrebu obrađujemo prijave za potpore male vrijednosti u primarnoj poljoprivredi, a pravo na ostvarivanje te potpore imaju poljoprivrednici koji imaju sjedište u Zagrebu, a proizvodnjom se bave u Zagrebu ili Zagrebačkoj županiji. Po ovom pitanju vrijedi reciprocitet.

Suradujemo i na pilot projektu koji se provodi u Zagrebu od ove školske godine. U 31 osnovnoj školi želimo 15% hrane zamijeniti ekološkim proizvodima. Ovih dana su temeljem prvog sklopljenog ugovora za voće u škole su došle prve jabuke i kruške iz ekološke proizvodnje. Projekt vodi Radna skupina za urbanu prehranu i zelenu javnu nabavu, a počelo se 2022. godine. Na početku je trebalo izračunati koliko je hrane potrebno da bi se mogle pokriti potrebe svih 114 osnovnih škola u Zagrebu. To je velika količina, a ekološki su proizvođači vrlo često mali proizvođači pa sa svojim količinama i ne mogu konkurirati na velikim javnim nabavama. Nakon što se izračunalo kolike su potrebe škola pokrenuli smo postupak dinamičke zelene javne nabave. Pozvali smo da se jave ekološki proizvođači iz cijele Hrvatske. Htjeli bismo kroz zelenu javnu nabavu u kojoj u prvom krugu ekološki proizvođači navode koje količine mogu proizvesti, povezati se s njima da znaju kolike su naše potrebe i u kojem smjeru trebaju krenuti sa svojom proizvodnjom. Naravno, trebat će vremena da to profunkcionira, da svi sve znaju na vrijeme. Možda bi bilo lakše kad nabava ne bi bila objedinjena za sve škole, nego da kao u Sloveniji i Austriji svaka škola može direktno kontaktirati s poljoprivrednim proizvođačima, međutim kolege koje su nedavno bile u Ljubljani mi kažu da će i tamo krenuti u postupak objedinjene nabave kako bi postigli bolje cijene. Kod nas je sada u tijeku raspisivanje nabave za zimski i proljetni ciklus. Kada projekt profunkcionira bez greške za prvih 31 školu, proširit će se na sve osnovne škole, plan je da to bude 2026. godine. Na isti način želimo proširiti nabavu ekoloških poljoprivrednih proizvoda i za druge javne ustanove – vrtiće, domove za građane starije dobi.

Druga stvar koju smo napravili za ekološke proizvođače je naša ekološka tržnica koja funkcionira na Jarunu svakog četvrtka poslijepodne još od lipnja. To je projekt koji smo napravili u suradnji s Tržnicama Zagreb i Zagrebačkom županijom.

Ekološka tržnica Jarun / Foto: FB Tržnice Zagreb

Podršku poljoprivrednicima smo i digitalizirali. Tako smo nedavno pustili Gradskog savjetnika za prvih 79 zagrebačkih poljoprivrednika. Gradski savjetnik je platforma putem koje poljoprivrednici brzo mogu doći do informacija od podataka o mogućim državnim i gradskim potporama, pa do potrebnog savjeta u proizvodnji. To je digitalni oblik pomoći koji je efikasan i za nas koji nastojimo provoditi agrarne politike.

Zagreb je specifičan po čak 25 kvartovskih tržnica na kojima se i dalje mogu kupiti poljoprivredni proizvodi direktno od potrošača. Kakva je budućnost tržnica, s obzirom da neke već zjape prazne, kao primjerice prizemlje Dolca u kojem odustaje sve više mesara?

Kaže se da su parkovi pluća grada, a tržnice njegov trbuh, pa su pojmovi na koje pomislite kad netko spomene tržnicu svježe, domaće, lokalno, izravna prodaja, raznolikost ponude, povjerenje, autentičan doživljaj, gotovinsko plaćanje s mogućnošću pregovaranja o cijeni.

Činjenica je da je svaka od zagrebačkih tržnica neka zasebna priča. U ovom trenutku 14 tržnica je profitabilno, 11 nije. I kod tih neprofitabilnih tržnica nije ista situacija kod svih. Dolac treba u svakom slučaju opstati, jer ima turistički potencijal. Sudbina neprofitabilnih tržnica dobrim dijelom će ovisiti o tome kakva je imovinsko pravna situacija na tim objektima. A kod profitabilnih tržnica, kod onih za koje se donese odluka da opstanu, treba uložiti značajna sredstva u modernizaciju i u uređenje prostora. Riječ je o tržnicama koje su zapuštene, sa starom infrastrukturom. Malo se ulagalo, djelomično i zato jer treba redefinirati ulogu tržnica tako da to ne bude samo komunalno poduzeće s javnom uslugom kojem je osnovni cilj tržna mjesta dati u zakup. To više ne bi smjela biti jedina uloga tržnice. Moralo bi se vrednovati povezivanje tržnice s turizmom, s kvalitetnom ugostiteljskom ponudom. Dakle, ne treba promišljati tržnicu samo kao prodajno mjesto, nego kao jednu socijalnu kategoriju, kao mjesto okupljanja i događanja u lokalnoj zajednici. To su vrijednosti koje bi trebalo odrediti u novim strateškim dokumentima. Trenutno se uređuje glavni ulaz na Tržnicu Trešnjevka, a u tijeku je kapitalna investicija u Tržnicu Vrapče koja bi trebala biti gotova do kraja godine.

Digitalna Tržnica Zagreb povezuje potrošače i poljoprivredne proizvođače

Nekoliko riječi i o digitalizaciji tržnica. Korona kriza nas je naučila koliko je digitalizacija korisna u takvim uvjetima. Vrlo brzo smo tada stvorili bazu poljoprivrednika koji su imali proizvod, a poljoprivrednici su prepoznali društvene mreže kao prodajni kanal. No ona treba biti pomoć i potrošaču i proizvođaču za brzu razmjenu podataka, informacija i širenja pozitivnih priča, iskustava, praksi i događaja. No i dalje treba promovirati priliku izravnog kontakta potrošača s proizvođačem, da potrošač čuje njegovu priču, da može doći pogledati imanje s kojeg dolazi proizvod kojeg kupuje. To je ova sociološka komponenta tržnica.

21. Dani hrane i tradicijskih proizvoda Grada Zagreba i Zagrebačke županije u Boćarskom domu /
Izvor: Zagreb.hr

Kako se potiču kratki lanci nabave za potrošače u Zagrebu?

Jedan od načina su promotivno prodajne manifestacije, a to su razne kvartovske, uskršnje, božićne, manifestacije u suradnji s tržnicama, također i sa Zagrebačkom županijom s kojom organiziramo Dane hrane i tradicionalnih proizvoda. Lokalno proizvedenu hranu promoviramo i putem Ekološke tržnice na Jarunu te certificiranjem domaćih poljoprivrednih proizvođača.

U suradnji s Udrugom hrvatskih tržnica i Tržnicama Zagreb provodimo projekt Proizvod hrvatskog seljaka. S obzirom na porijeklo njihovih proizvoda taj smo certifikat ove godine dodijeli za 93 poljoprivrednika s područja Grada Zagreba i Zagrebačke županije koji prodaju na štandovima na zagrebačkim tržnicama. To je potvrda da su proizvodi koje prodaju i proizvedeni na njihovim vrtovima. Zapravo je riječ o garanciji porijekla proizvoda, da nije riječ o trgovcima niti prekupcima, nego o poljoprivrednicima koji su svoj rad, trud i vrijeme uložili u to da proizvedu svoj vlastiti proizvod. Proizvođači s ovim certifikatom prodaju na većini tržnica i pozivam potrošače da na prodajnim mjestima potraže ovaj certifikat.

Mirjana Combaj-Lach iz Kašine s certifikatom Proizvodi hrvatskog seljaka / Izvor: Udruga hrvatskih tržnica

Zagreb razvija i brand Plavi ceker, koji je robna marka prerađevina. Radimo na način da naš Odjel za urbanu prehranu provodi Javni poziv, protekli tjedan završili su pozivi za novi period, u kojem se pozivaju proizvođači da se jave sa svojim proizvodima za ovaj certifikat. Da bi dobili certifikat proizvodi moraju biti više kvalitete od standarda, i to je jedino mjesto gdje se proizvod ocjenjuje ne samo na temelju kemijskih i fizikalnih analiza nego i temeljem senzoričkog ocjenjivanja, dakle ocjenom okusa. Grad Zagreb želi potrošačima omogućiti bolju dostupnost domaćih kvalitetnih provjerenih proizvoda i zato Plavi ceker našim građanima predstavljamo pod sloganom „Od hrvatskog polja do zagrebačkog stola“.

Koliko se građani obaziru na te certifikate pri kupnji poljoprivrednih proizvoda?

Mi potičemo potrošače da se informiraju ima li proizvođač oznaku na svojoj klupi na tržnici, jer je to garancija da su stručnjaci bili na terenu i da su izvršili kontrolu i procijenili količine, da su vidjeli proizvod dok je rastao i da si izračunali koliki je proizvodni potencijal tog proizvođača. O potrošačima ovisi hoće li tražiti i gledati deklaraciju, hoće li pitati odakle je taj proizvod.

Educirali smo brojne potrošače na manifestacijama, putem medija i predavanja na samim manifestacijama. U planu nam je za sljedeću godinu pokrenuti izradu baze potrošača koji se žele informirati i educirati o hrani s dodanom vrijednošću, dakle hrani s raznim oznakama kvalitete.

Kako komentirate podatke zadnjeg zelenog izvješća o samodostatnosti koju ima Hrvatska?

Mislim da su poražavajući podaci da smo dostatni samo 40 % s voćem, samo 47% s povrćem, s mlijekom nešto više od 40 posto.

Naši poljoprivrednici su ljudi u značajnoj mjeri stariji od 50 godina, najčešće bez adekvatnog obrazovanja, ali s velikim iskustvom zbog kojeg najčešće ne vole edukacije. No bavljenje poljoprivredom podrazumijeva cjeloživotno obrazovanje, pa je to jedan od razloga zbog kojih prilikom dodjele državnih poticaja poljoprivrednici imaju obvezu pohađati edukacije. Najvažnije bi bilo pronaći mlade ljude koji se žele baviti poljoprivredom, to je i jedna od demografskih mjera.

Ako se bavite stočarstvom, naročito proizvodnjom mlijeka, nemate ni Božića niti nedjelje – svaki dan morate biti sa svojim blagom. Istovremeno morate biti i administrator i trgovac. Baviti se poljoprivredom, naročito u današnje vrijeme, težak je posao, koji bi u našem društvu trebao biti visoko vrednovan. Primjerice, u Austriji imate tri zvanja koja se smatraju najboljima: prvo je liječnik, drugo profesor u školi, a treće poljoprivrednik. Za to će nama trebati vremena, a ljudi u međuvremenu odustaju, naročito od proizvodnje mlijeka.

Neizvjesnost je velika. Proizvoditi hranu i biti samodostatan u proizvodnji hrane znači da možete nahraniti svoje ljudi ma što se desilo. Zato svi ovi mali pokušaji da se lokalno proizvodi trebaju kroz sve politike biti maksimalno podupirani, jer nam daju jednu sigurnost da mi očuvamo našu zemlju i da na njoj proizvodimo ono bez čega ne možemo, a to je hrana.

Podjela besplatnog komposta na Gradskom vrtu Stenjevec / Izvor: Zagreb.hr

Imate li podatke o prehrambenoj samodostatnosti Grada Zagreba?

Ne, tzv. bilanciranje provodi Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u suradnji s Agronomskim fakultetom, za svaku godinu za cijelu državu. No u sklopu analize potreba javnih ustanova Grada Zagreba za hranom, prilikom izrade Programa rada i aktivnosti Radne skupine za zelenu javnu nabavu i urbanu prehranu došli smo do podataka da vrtići, osnovne škole, učenički domovi i Podružnica Vladimir Nazor u Gradu mladih, kao i javne gradske ustanove godišnje troše oko 10 200 000 kg hrane u vrijednosti tada, 2022. godine, oko 15 milijuna eura. S obzirom da je hrana poskupjela, danas je ta vrijednost cca 20% veća.

Piše: Snježana Ivić Gerovac

**** Ovaj tekst je dio novinarskog projekta 'Hrvatska može proizvesti dovoljno hrane za svoje potrebe: Istina ili mit?', a objavljen je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije u sklopu projekta poticanja kvalitetnog novinarstva.***

@Copyright by Geromar 2013-2024 web by [Gaja Gati](#)